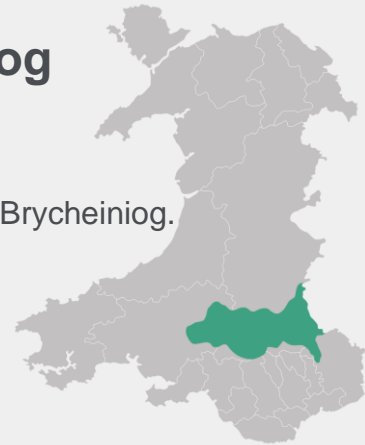

Awdurdod Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog **Crynodeb Archwilio Blynyddol 2022**

Dyma ein crynodeb archwiliad ar gyfer Awdurdod Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog. Mae'n dangos y gwaith a gwblhawyd ers y Crynodeb Archwilio Blynyddol diwethaf, a gyhoeddwyd ym mis Chwefror 2022. Mae ein crynodeb archwilio yn rhan o ddyletswyddau Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Awdurdod y Parc Cenedlaethol:

Rhai o'r gwasanaethau y mae'r Awdurdod yn eu darparu

Rôl yr Awdurdod

Dibenion a dyletswydd yr Awdurdod yw sail yr holl waith a wnaed gan yr Awdurdod a dyma fan cychwyn y cynlluniau a'r strategaethau y mae'n eu datblygu. Mae'r rhain wedi'u nodi yn Neddf yr Amgylchedd 1995 ac maent fel a ganlyn:

Dibenion statudol – i warchod a gwella harddwch naturiol, bywyd gwylt a threftadaeth ddiwylliannol y Parc Cenedlaethol; ac i hyrwyddo cyfleoedd i fwynhad a dealltwriaeth y cyhoedd o rinweddau 20ecial y Parc Cenedlaethol.

Dyletswydd statudol – meithrin llesiant economaidd a chymdeithasol cymunedau sy'n byw o fewn y Parc Cenedlaethol.

Ffeithiau allweddol

Mae'r Awdurdod yn cynnwys 18 aelod sy'n cynrychioli'r canlynol:

- Penodeion Llywodraeth Cymru – 6
- Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent– 1
- Cyngor Sir Gaerfyrddin– 1
- Cyngor Sir Fynwy – 1
- Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful
- Cyngor Sir Powys
- Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf – 1
- Torfaen County Borough Council – 1

Yr Awdurdod yr aed i £7.369 miliwn ar ddarparu gwasanaethau yn ystod 2021-22, o'i gymharu â £6.033 miliwn ar gyfer 2020-21.

Ar 31 Mawrth 2022, roedd gan yr Awdurdod £3.885 miliwn o gronfeydd ariannol y gellir ei ddefnyddio o'i gymharu â £4.050 miliwn ar 31 Mawrth 2021. Mae hyn gyfystyr â 53% o gyfanswm gwariant blynyddol yr Awdurdod ar wasanaethau, sy'n ostyngiad o'r 67% ar 31 Mawrth 2021.

Gan ystyried incwm sy'n gysylltiedig â gwasanaeth, ar 31 Mawrth 2022 mae cronfeydd defnyddiol o £3.885 miliwn yn cynrychioli 78% o gost net yr Awdurdod, lawr o 88% ar 31 Mawrth 2021

Ar gyfer 2021-22 cynhyrchodd yr Awdurdod £2.258 miliwn o incwm yn gysylltiedig â gwasanaeth, sef 37% o gyfanswm ei gyllid cyffredinol. Ar gyfer 2020-21 y symiau cyfatebol oedd £1.410 miliwn a 26% yn y drefn honno.

Dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol

Fe wnaethom gwblhau'r gwaith yn ystod 2021-22 i gyflawni'r dyletswyddau canlynol

- **Archwilio Cyfrifon**

Bob blwyddyn mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio datganiadau ariannol yr Awdurdod i wneud yn siŵr bod arian cyhoeddus yn cael ei gyfrif yn iawn.

- **Gwelliant parhaus**

Yn ystod 2021-22 bu'n rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu a oedd yr Awdurdod wedi bodloni ei ofynion adrodd ar berfformiad mewn perthynas â 2021-22.

- **Gwerth am arian**

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn edrych a yw'r Awdurdod wedi cyflwyno trefniadau i gael gwerth am arian am yr adnoddau mae'n eu defnyddio, ac mae'n rhaid iddo fod yn fodlon ei fod wedi gwneud hyn.

- **Egwyddor datblygu cynaliadwy**

Mae angen i gyrrff cyhoeddus gydymffurfio â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth osod a chymryd camau i gyflawni eu hamcanion llesiant. Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu i ba raddau y maent yn gwneud hyn.

Yr hyn a ganfuwyd gennym

Archwiliad o gyfrifon 2021-22 Awdurdod Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog

Bob blwyddyn rydym yn archwilio datganiadau ariannol yr Awdurdod.

Ar gyfer 2021-22:

- cafodd y datganiadau ariannol drafft eu llofnodi a'u cyflwyno i'w harchwilio ar 3 Awst 2022.
- ar 28 Tachwedd 2022 rhoddodd yr Archwilydd Cyffredinol farn wir a theg diamod ar y datganiadau ariannol a archwiliwyd.
- er nad oedd y ddau ddyddiad hyn yn cyrraedd y terfynau amser statudol, gwnaethant gwrdd â'r terfynau amser diwygiedig a roddodd Llywodraeth Cymru ar waith ar gyfer 2021-22.
- paratowyd Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac Adroddiad Naratif yr Awdurdod yn unol â Chod CIPFA a chanllawiau perthnasol. Roeddent hefyd yn gyson â'r datganiadau ariannol a baratowyd gan yr Awdurdod a chyda'n gwybodaeth am yr Awdurdod.
- Fe wnaethom adrodd deg argymhelliad yn ffurfiol ar gyfer gwella. Derbyniodd yr Awdurdod chwech o'r argymhellion, wedi derbyn dau ohonynt yn rhannol, ac nid yw wedi derbyn y ddau arall.
- dim ond pedwar o wyth argymhelliad y flwyddyn flaenorol a weithredodd yr Awdurdod.
- arweiniodd yr archwiliad at rai newidiadau i ddatganiadau ariannol yr Awdurdod, a adroddwyd yn ffurfiol i'r Awdurdod ar 25 Tachwedd 2022.
- mae'r Archwilydd Cyffredinol wedi cyhoeddi'r dystysgrif sy'n cadarnhau bod archwiliad cyfrifon 2021-22 wedi'i gwblhau a'i chau.

Llywodraethu

Ym mis Mawrth 2022 cyhoeddwyd ein hadolygiad dilynol ar gynnydd wrth gyflwyno ein Statudol

Argymhellion Daethom i'r casgliad bod cyflwyno argymhellion statudol yr Archwilydd Cyffredinol wedi'i lesteirio gan broblemau llywodraethu parhaus a diffyg capasiti, yn awr dylai'r Awdurdod ofyn am gymorth Gweinidogion Cymru i fynd i'r afael â'r problemau hyn.

Prosiectau lleol – Twristiaeth Gynaliadwy

Yn 2021-22 fe gwblhawyd adolygiad yn edrych ar ba mor effeithiol yw dull yr Awdurdod o ymdrin â thwristiaeth gynaliadwy yn y Parc Cenedlaethol. Ar y cyfan, gwelsom fod Bannau'r Dyfodol yn cynnwys adeilad agenda uchelgeisiol ar bartneriaethau presennol, ond bydd yr Awdurdod yn ei chael hi'n anodd cyflawni'r weledigaeth hon oni bai ei fod yn targedu adnoddau yn effeithiol, yn adeiladu capasiti ac yn dylanwadu'n llwyddiannus ar ymddygiad i reoli effaith twristiaeth.

Ym mis Mawrth 2022 cyhoeddwyd ein hadolygiad dilynol ar gynnydd wrth gyflwyno ein Statudol

Argymhellion Daethom i'r casgliad bod cyflwyno argymhellion statudol yr Archwilydd Cyffredinol wedi'i lesteirio gan broblemau llywodraethu parhaus a diffyg capasiti, yn awr dylai'r Awdurdod ofyn am gymorth Gweinidogion Cymru i fynd i'r afael â'r problemau hyn.

Astudiaethau Llywodraeth Leol

Yn ogystal â gwaith lleol ym mhob awdurdod, bob blwyddyn rydyn ni hefyd yn cynnal astudiaethau ar draws y sector llywodraeth leol i wneud argymhellion ar gyfer gwella gwerth am arian. Ers yr adroddiad gwelliant blynyddol diwethaf, rydym wedi cyhoeddi'r adroddiadau canlynol

Twristiaeth Gynaliadwy ym Mharciau Cenedlaethol Cymru

Yn 2021-22, cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol dri adroddiad ar sut mae pob un o Barciau Cenedlaethol Cymru yn ymateb i'r her o reoli a helpu i ddarparu twristiaeth gynaliadwy. Nododd pob un o'r adolygiadau hyn rai anawsterau sy'n wynebu Awdurdodau'r Parc Cenedlaethol a'u partneriaid wrth weithredu eu cyfrifoldebau. Mae'r adroddiad hwn yn dod â'r canfyddiadau ynghyd i ddatganiad sefyllfa genedlaethol. Dylai Llywodraeth Cymru ystyried ein canfyddiadau wrth ddatblygu a phennu eu blaenoriaethau ar gyfer Awdurdodau Parc Cenedlaethol, er mwyn helpu i weithredu polisi cenedlaethol yn effeithiol.

Taliadau Uniongyrchol (Ebrill 2022)

Mae Taliadau Uniongyrchol yn ddewis arall yn lle gofal neu gymorth sy'n cael ei drefnu gan awdurdod lleol a gall helpu i gwrdd ag angen unigolyn neu ofalwr. Eu nod yw rhoi mwy o ddewis, mwy o hyblygrwydd a mwy o reolaeth i bobl dros y gefnogaeth maen nhw'n ei gael. Edrychodd ein hadroddiad ar sut mae Taliadau Uniongyrchol yn helpu i gynnal lles pobl ac a ydyn nhw'n gwella ansawdd bywyd. Edrychwyd hefyd ar sut mae awdurdodau lleol yn rheoli ac annog pobl i dderbyn Taliadau Uniongyrchol ac a yw'r gwasanaethau hyn yn cyflwyno gwerth am arian. Gwelsom fod Taliadau Uniongyrchol yn cael eu gwerthfawrogi'n fawr, gyda'r bobl a arolygwyd gennym yn cydnabod eu bod yn eu helpu i aros yn annibynnol. Mae rheoli ac ategu pobl i ddefnyddio Taliadau Uniongyrchol yn amrywio'n fawr gyda defnyddwyr gwasanaeth a gofawr yn derbyn safonau gwasanaeth gwahanol

'Amser am newid' – Tlodi yng Nghymru (Tachwedd 2022)

Nid yw tlodi yng Nghymru yn ffenomen newydd ac mae mynd i'r afael â thlodi, yn enwedig tlodi plant, wedi bod yn flaenoriaeth i Lywodraeth Cymru a chynghorau yng Nghymru. Mae'r argyfwng costau byw presennol yn golygu bod mwy o bobl yn cael eu heffeithio ac mae teuluoedd sydd wedi bod yn byw'n gyfforddus yn symud i dlodi am y tro cyntaf. Gwelsom fod llawer o'r ysgogiadau y gellid eu defnyddio i liniaru tlodi y tu allan i reolaeth Cymru. Gwnaeth Llywodraeth Cymru fabwysiadu Strategaeth Tlodi Plant yn 2011, ond mae hyn wedi dyddio a chafodd y targed i ddileu tlodi plant erbyn 2020 ei atal. Gwelsom fod cynghorau a phartneriaid yn blaenoriaethu gwaith ar dlodi, ond mae'r cymysgedd o ddulliau a thirwedd bartneriaeth gymhleth yn golygu bod uchelgeisiau, ffocws, gweithredoedd, a blaenoriaethu yn amrywio'n fawr. Mae Llywodraeth Cymru yn sicrhau bod cyllid refeniw sylweddol ar gael ond, oherwydd cymhlethdod a natur y materion, nid yw cyfanswm lefel y gwariant yn hysbys, ac nid oes yr un cyngor yn gwybod beth yw maint llawn ei gwariant ar leddfu a mynd i'r afael â thlodi. Mae natur tymor byr rhaglenni grant, gweinyddiaeth rhy gymhleth, gwendidau mewn canllaw a chyfyngiadau grant, a thrafferthion gwario arian yn golygu nad yw arian yn cael yr effaith y gallai. Mae cynghorau'n ei chael hi'n anodd darparu gwaith ataliol oherwydd maint y galw gan bobl mewn argyfwng.

'Cyfle wedi'i golli' – Mentrau Cymdeithasol (Rhagfyr 2022).

Mae Mentrau Cymdeithasol yn eistedd rhwng y sectorau cyhoeddus a phreifat. Maent yn cymhwyso strategaethau masnachol i sicrhau'r nifer mwyaf o welliannau mewn lles ariannol, cymdeithasol ac amgylcheddol, yn aml ar gyfer grwpiau unigol mewn cymdeithas, cymunedau diffiniedig neu ardaloedd daearyddol. Gall Mentrau Cymdeithasol felly weithio ym mhob sector o economi Cymru ac ym mhob rhan o'r wlad ac maent yn fwyfwy amlwg yn deddfwriaeth Senedd Cymru. Er bod awdurdodau lleol yn honni eu bod yn gwerthfawrogi Mentrau Cymdeithasol, ychydig iawn sydd wedi mapio eu gweithgarwch ac nid yw'r rhan fwyaf o awdurdodau yn gwybod maint y ddarpariaeth o fewn eu hardal. Mae llai na thraean o awdurdodau lleol yn ystyried eu hunain yn cael perthynas ragweithiol a chefnogol gyda Mentrau Cymdeithasol ac nid oes gan yr un strategaeth neu bolisi penodol sy'n olrhain sut maen nhw'n bwriadu hyrwyddo a thyfu'r sector. O ganlyniad, mae awdurdodau lleol yn colli allan ar y potensial i Fentrau Cymdeithasol helpu i ddarparu gwasanaethau a all wella ansawdd bywyd pobl. Mae'r trefniadau caffael a chomisiynu presennol yn aml yn anfwriadol yn annog Mentrau Cymdeithasol i ymgysylltu oherwydd eu bod yn or-fiwrocraidd. Nid yw gwerth cymdeithasol – y gwerth ychwanegol y gall prosesau comisiynu ei gyflawni – yn ymddangos fel gyrrwr allweddol i lawer o awdurdodau lleol. Nid yw'r rhan fwyaf o awdurdodau lleol yn cyflawni eu cyfrifoldebau o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, a hyrwyddo Mentrau Cymdeithasol yn effeithiol.

'Gyda'n gilydd fe allwn ni' – Cydnerthedd a hunanddibyniaeth cymunedau

Ar adeg pan mae'n debygol y bydd gostyngiadau pellach mewn gwariant cyhoeddus, mae awdurdodau lleol yn dangos diddordeb cynyddol mewn annog a thyfu gwydnwch cymunedol; arfogi pobl i wneud mwy drostynt eu hunain a bod yn llai dibynnol ar y wladwriaeth. Er bod 19 o'r 22 awdurdod lleol yn blaenoriaethu gwytnwch cymunedol, yn rhy aml mae'r gwaith wedi'i ddiffinio'n wael ac mae'r camau sy'n sail i gynlluniau yn canolbwyntio o drwch blewyn. O ystyried yr heriau cymdeithasol, ariannol a demograffig sy'n wynebu Cymru mae angen graddfa a chyflymu gweithgarwch. Mae capasiti, adnoddau a sgiliau yn brin, mae pobl yn wynebu dewisiadau llymach ac yn ei chael hi'n anodd ymdopi â'r argyfwng costau byw. Mae gan gymunedau ac awdurdodau lleol eu hunain alluoedd gwahanol hefyd ac maent yn dechrau o wahanol lefydd gyda'u heriau unigryw eu hunain i'w goresgyn. Rydym yn tynnu sylw at arferion cadarnhaol ac enghreifftiau o'r ffordd y mae eraill yn ceisio mynd i'r afael â'r her o alluogi pobl i fod yn llai dibynnol ar wasanaethau'r awdurdodau lleol a sut maent yn cefnogi ac yn galluogi'r trawsnewid hwn.

Gwaith wedi ei gynllunio ar gyfer 2022-23

Buom hefyd yn edrych ar yr heriau a'r cyfleoedd allweddol sy'n wynebu'r Awdurdod. Gallai'r rhain gael effaith ar allu'r Awdurdod i gyflawni ei rwymedigaethau cyfreithiol mewn perthynas â'r egwyddor datblygu cynaliadwy a defnyddio ei adnoddau.

Mae ein gwaith lleol a gynlluniwyd ar gyfer 2022-23 yn cynnwys:

- Arallgyfeirio incwm
- Dilynwch argymhellion statudol

Rydym hefyd yn cynnal adolygiad cenedlaethol yn 2023 sy'n edrych ar effeithiolrwydd llywodraethu Awdurdodau'r Parc Cenedlaethol.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth, ac yn cael ei phenodi gan Ei Fawrhydi'r Brenin. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill mae Swyddfa Archwilio Cymru yn eu darparu, sy'n fwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Mae Swyddfa Archwilio Cymru yn cael ei dwyn i gyfrif gan y Senedd.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, awdurdodau tân ac achub, parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Mae hefyd yn cynnal gwerth llywodraeth leol am astudiaethau arian, yn asesu cydymffurfiaeth â gweddill gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 a chaiff gynnal arolygiadau arbennig o dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'i chyrrff cyhoeddus noddedig a cysylltiedig, Comisiwn y Senedd a chyrrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Archwilio Cymru yw'r enw cyfunol anstatudol ar Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n endidau cyfreithiol ar wahân, pob un â'u swyddogaethau cyfreithiol eu hunain fel y disgrifir uchod. Nid yw Archwilio Cymru yn endid cyfreithiol.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn y Gymraeg ac yn y Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

This document is also available in English.